

<http://dx.doi.org/10.16926/p.2017.26.41>

Ірина МИЩИШИН

Світлана ЦЮРА

Львівський національний університет імені Івана Франка

Педагогічна й харитативна діяльність товариства „Захист для сиріт імені Митрополита Андрея графа Шептицького” (Галичина, 1918–1939 рр.)

Ключові слова: товариство „Захист для сиріт імені Митрополита Андрея графа Шептицького”, сироти, опіка, благодійність, меценатство.

Перша світова війна значною мірою ускладнила соціальне й економічне становище українського населення Галичини. Багато українських сімей втратили годувальників й матеріально зубожіли, спалахували інфекційні захворювання, в молодіжному середовищі виникали асоціальні явища, зростала дитяча злочинність. Поряд зі згаданими соціальними проблемами, особливо загрозливою у вимірах масштабності та перспективних наслідків, стала поява значної кількості дітей-сиріт.

Така ситуація викликала значне занепокоєння в середовищі українського духовенства та світської інтелігенції. Задля допомоги знедоленим українським дітям у 1915 р. у Львові з ініціативи „Українського комітету надання помочі вдовам і сиротам жертвам війни” було відкрито перший у повоєнних роках опікунський заклад – „Захист для сиріт ім. Митрополита Андрея графа Шептицького”. У газеті „Діло” був опублікований допис, в якому автор отець В. Лициняк висловлював щире сподівання на вагомні успіхи цього осередку: „приготований на десятки, а навіть сотки дальших сиротят і має в Бозі надію, що сей скромненький початок стане засновком поважної інституції”¹.

¹ В. Лициняк, *Сирітський захист*, „Діло” 1915, ч. 126, с. 2.

Лише за шість місяців роботи захисту кількість сиріт, що знайшла тут притулок, збільшилася з шести до 130 осіб². У 1916 р. комітет звернувся до Львівського монастиря сестер Василянок з проханням перейняти ведення захисту у власне розпорядження. Про те з якою відповідальністю і старанністю поставилися монахині до справи виховання дітей-сиріт, свідчить той факт, що в 1917 р. монастир скерував двох сестер для навчання на спеціальних курсах виховання сиріт аж у Берлін. Тут вони мали змогу вивчити найновіші тогочасні педагогічні здобутки, зокрема в напрямку реалізації індивідуального підходу у вихованні особистості в колективі³. Крім того, монахині взяли участь у педагогічних викладах, влаштованих заходами католицького товариства „Карітас”. Однією з центральних проблем було визначено потребу введення в практику новітніх методів і форм виховання. Сестри також оглянули берлінські захисти, ознайомилися з апробованими тут методами і формами виховання дітей та технічним забезпеченням цих закладів. Слід відзначити, що діти тут були поділені у так звані родинні групи, по 24–25 осіб різного віку. Згодом усі ці прогресивні надбання монахині, не зважаючи на матеріальні труднощі, намагались втілити у практику роботи українських захистів.

Налагодження ефективної діяльності опікунсько-виховної установи, в складних умовах тогочасного життя, потребувало від сестер-вихователок не лише фахової педагогічної компетентності, а й додаткових соціально-педагогічних умінь, жертвовності та самопосвяти. Діти, які потрапляли до захисту, були дуже занедбані як у моральному, так і фізичному плані. Спочатку треба було подбати про покращення їх здоров'я, формування у них елементарних навиків гігієни та самообслуговування, забезпечення одягом та взуттям. Водночас у захисті перебували як немовлята, котрим був потрібний спеціальний догляд, так і діти старшого віку, взаємодія з якими також вимагала врахування особливостей психо-фізичного розвитку. Вже у 1918/1919 рр. кількість дітей зросла до 251. В 1921 р. хлопців було переведено під опіку отців Редемптористів у Збоїщах та отців Василян у Бучачі.

Не зважаючи на матеріальну скруту, сироти були забезпечені усім необхідним і більше того, мали змогу здобувати освіту. Серед вихованців були учні школи, вчительської семінарії, а також гімназії, що працювала при монастирі. Окрім того, сироти навчалися у промисловій, торгівельній та вищих школах Львова. Деякі з них відвідували майстерні, де набували вмінь шиття та моделювання одягу.

Сестри, що провадили захист, прагнули створити всі необхідні умови для різнобічного розвитку дітей, тому особливу увагу вони звертали на

² С. Цьорох, *Погляд на історію та виховну діяльність монахинь Василянок*, Рим 1964, с. 158.

³ Там само, с. 160.

створення можливостей цікавого проведення їх дозвілля. До послуг дітей були бібліотека, домашнє радіо, патефон, організували ігри в теніс, м'яч, ковзанки і та ін.

Зрозуміло, що одна установа не могла задовольнити потребу опіки й виховання осиротілих дітей, а тому розвиток цієї ділянки був об'єктивно зумовленим. Мережа опікунських установ, яку створювали представники різних чернечих спільнот доволі швидко набувала значної кількості. Для координації такої роботи й систематичної підтримки цих установ у 1918 р. у Львові з ініціативи митрополита засновується спеціальне товариство, що було назване на його честь „Захист для сиріт ім. Митрополита Андрея графа Шептицького”.

Згаданий вище „Український комітет надання помочі вдовам і сиротам жертвам війни”, уклав спеціальне звернення до українського народу, в якому обґрунтував потребу заснування товариства таким чином: „У хвилі, коли на нашій землі вирости десятки тисяч могил, коли тисячі бездомних сиріт тиняються і блукають по зруйнованих оселях на нас лежить обов'язок утворити всенародну інституцію для українських сиріт у честь Того, що на сім полі добродійности присвічував нам великодушним приміром”⁴.

Президентом товариства було обрано митрополита, а серед його членів можна назвати таких видатних представників українського духовенства, як В. Лициняк, І. Лежогубський, К. Шептицький, Ю. Дзерович, В. Лаба, Т. Войнаровський.

Товариство повинно було дбати про підтримку та опіку безпритульних дітей, і що видається нам особливо цінним, створювати їм можливості здобувати освіту в навчальних закладах різних рівнів, забезпечувати сприятливі умови для їхнього розвитку і подальшої самореалізації.

Історія заснування товариства має доволі символічний характер. Протягом трьох років (1914–1917) митрополит Андрей, як політичний арештант, відбував поневолення в російських в'язницях. На честь його повернення галицька громада вирішила засвідчити всенародну любов і пошану шляхом добровільного збору коштів. Громадськість активно підтримала таке починання й внаслідок цього було зібрано 12 тисяч австрійських корон, які стали основою новоствореного Фонду ім. Митрополита А. Шептицького для українських сиріт. За задумом ініціаторів, відсотки фонду мали стати джерелом фінансового забезпечення різноманітних опікунських установ. Незабаром митрополит Андрей збільшив цей фонд власною пожертвою, долучивши уг'ятеро більше коштів.

Не можна не звернути увагу на цілеспрямоване стратегічне планування діяльності товариства, а саме на її фінансове забезпечення. На першій нараді товариства було вирішено купити два маєтки Посіч та Посіч – Майдан

⁴ Царський в'язень. 1914–1918, [w:] Спогади, Львів 1918, с. 121.

в Станіславівському повіті. Земельний наділ складав 3670 моргів, за нього було заплачено 2 400 000 корон (приблизно 330 тис. ам. дол.). Так, як товариство не мало потрібних коштів, його президент, митрополит Шептицький виділив необхідну суму. Прибутки від діяльності в цих маєтках мали стати фінансовою основою для подальшої діяльності товариства „Захист ім. Митрополита Андрея графа Шептицького для сиріт у Львові”.

Основною метою діяльності товариства було визначено: „виховання сиріт обох статей, обрядів і обох народностей, котрі не мають нікого хто б хотів ними зайнятися, або діти, котрі через занедбане у вихованню могли б вирости на шкідливих членів суспільности”⁵. Отож, як бачимо, діяльність товариства не зводилася лише до опіки біологічних сиріт. Його діяльність мала охоплювати значно ширшу соціальну верству, а саме соціальних сиріт. Надання соціально-педагогічних послуг такого спрямування вказує на високу компетентність членів товариства, їх турботу про майбутнє українських дітей й громадськості загалом.

Свою діяльність товариство передбачало реалізувати шляхом заснування нових опікунсько-виховних установ, налагодження процесу виховання сиріт під проводом кваліфікованих фахівців, створенням умов для релігійно-морального вдосконалення, а також надання необхідних послуг для здобуття початкової, середньої освіти, фахового вишколу в ремеслі, промислі, торгівлі або інших практичних заняття, що забезпечить їм належні можливості для самостійного майбутнього життя. Товариство зобов'язувалось надавати своїм вихованцям стипендії на подальшу освіту, яку вони здобуватимуть за межами опікунських установ. Воно декларувало наміри сприяти в закупівлі фахових знарядь для започаткування самостійної професійної діяльності, а також забезпечувати посаг для влаштування сімейного життя.

Серед першочергових завдань, над вирішенням яких товариство мало працювати насамперед було визначено:

- 1) високу смертність новонароджених,
- 2) „моральний і фізичний занепад дітей і молоді,
- 3) національний занепад;
- 4) винародовлення”⁶.

При визначенні пріоритетів і змісту опікунсько-виховної діяльності, члени товариства відштовхувались від чітких переконань, що кожна особа, яка здорова, добре вихована й національно свідома є цінним капіталом громадянства. А коли йдеться про сотні і тисячі таких осіб, не викликає сумнівів важливість й необхідність планової і систематичної опіки усіх

⁵ Центральний державний історичний архів України, м. Львів (ЦДІАУ), ф. 572, оп.1, спр. 13 (Статут товариства „Захист імені Митрополита Андрея графа Шептицького для сиріт” 1917–1918), а. 3.

⁶ Там само, а. 3.

потребуючих дітей в Галичині: сиріт, напівсиріт, занедбаних, убогих і хворих.

Для налагодження такої широко планової роботи товариством було вирішено створити спеціальну Українську краєву комісію опіки над дітьми і молоддю. Завдання цієї комісії мали охоплювати:

- 1) проведення планової роботи в краї;
- 2) здійснення представництва своїх інтересів у державних органах;
- 3) налагодження взаємозв'язків з інституціями, які працюють з дітьми і молоддю;
- 4) популяризацію ідеї турботи про дитину й підтримку усіх починань, спрямованих у цьому ж руслі;
- 5) влаштування фахових курсів, участь в конгресах, розповсюдження відозв і та ін;
- 6) організація порадиництва і надання роз'яснень щодо діяльності в окресленій сфері⁷.

В кожному повіті краєва комісія повинна створити повітову комісію, яка в свою чергу матиме такі обов'язки:

- 1) визначити фахового опікуна для всієї округи;
- 2) надавати безоплатну лікарську допомогу вбогим новонародженим, консультації і поради матерям;
- 3) влаштовувати дітей, позбавлених батьківської опіки, у прийомних сім'ях, які можуть належно виконувати обов'язки щодо опіки й виховання, або в наявних закладах, постійно спостерігаючи за розвитком і вихованням дітей. Такий контроль мають здійснювати спеціально призначені жінки або підготовлені доглядальниці;
- 4) забезпечувати юридичну допомогу в питаннях аліментів та інших важливих справах;
- 5) влаштовувати старших дітей в освітніх і професійних установах (фахових школах, торгівельних або ремісничих закладах) з метою пошуку шляхів матеріального забезпечення їхнього майбутнього;
- 6) взаємозв'язок з „сирітським судею”;
- 7) представляти краєвій комісії звіти і виконувати її розпорядження⁸.

Така цілеспрямована й відповідальна діяльність, згідно з прогнозами ініціаторів, повинна була хоча б на 20% знизити смертність новонароджених, найчастішими причинами виникнення якої були; матеріальна скрута, безграмотність, „брак розумної поради, а часто зла воля”⁹. Водночас успішні досягнення забезпечать приріст населення, а також створять умови для виховання нового фізично й морально здорового покоління, що в свою чергу закономірно позитивно вплине на переконання старшого покоління.

⁷ Там само, а. 3.

⁸ Там само, а. 4.

⁹ Там само, а. 4.

Вже на той час натхненники такої масштабної соціально-педагогічної діяльності визнавали, що державну підтримку можуть отримати лише ефективні товариства, а тому аби в перспективі розраховувати на сприяння влади слід докладати значних зусиль й ретельно виконувати поставлені завдання.

Через кілька років діяльності товариства акція порятунку й опіки воєнних сиріт у Львівській архієпархії набула значних обсягів. Понад 600 дітей було поміщено в спеціальні захисти, 2500 влаштовано в сім'ях у приватних домах. У Львові в захисті імені митрополита Андрея графа Шептицького під проводом сестер Василянок перебувало 200 сиріт, хлопців і дівчат у віці від 2 до 14 років¹⁰. Тим не менше отець Василь Лициняк відзначав, що не зважаючи на досягнуте, обсяги праці товариства є недостатніми, й попри все надалі залишаються тисячі дітей, які потребують належної опіки.

Кількісні обсяги явища сирітства станом на 1931 р. можна простежити на підставі таблиці 1. Таблиця демонструє кількісні показники охоплення сиріт опікою, а також їх територіальний розподіл. Задля налагодження системної допомоги потребуючим дітям у Львівській архієпархії було прийнято рішення закріпити сирітські захисти за відповідними територіальними громадами, а для забезпечення їх утримання – проводити добровільні збірки в межах цих територій.

Не зважаючи на фінансову скруту, товариство знаходило матеріальні кошти, щоб забезпечити постійною підтримкою сиріт усіх вікових категорій – як немовлят, так школярів і студентів. Саме під егідою цього товариства в 1928 р. у Брюховичах був відкритий захист для сиріт-немовлят віком від двох тижнів і дітей до шести років, якими опікувалися сестри Студитки¹¹. Перебування однієї дитини в захисті обходилося 40–50 злотих щомісячно, але митрополит постійно утримував декількох вихованців власним коштом.

Діяльність товариства „Захист для сиріт...” була спрямована на реалізацію ряду актуальних завдань того часу. Так, воно надавало фінансову допомогу захистам; докладало зусиль, щоб забезпечити здібним дітям можливість здобувати середню й вищу освіту, а також оплачувало перебування сиріт у ремісничо-промисловій бурсі, інституті при Малій семінарії, інституті сестер Василянок. У 1937/1938 навчальному році в інтернатах під опікою товариства було 66 осіб. На кошти товариства були придбані вілла в Брюховичах (для захисту сестер Студиток), будинки для сиротинців у Сколе і Долині, надавалась допомога сестрам Пресвятої Родини, що утримували захоронку у с. Залуки й та ін. На засіданні ради товариства в 1920 р. А. Шептицький висунув ідею заснування

¹⁰ Там само, а. 13–14.

¹¹ ЦДІАУ, ф. 408, оп. 1, спр. 321, а. 7.

хліборобсько-ремісничої школи для сиріт, які через брак відповідних здібностей не зможуть навчатися у вищих навчальних закладах. Тому в цьому ж році товариство, знову ж таки за кошти митрополита, з метою створення виробничо-практичної бази для рільничої школи, закупило у Зарваниці земельну ділянку площею понад 232 морги¹².

Таблиця 1. Сирітські захисти Львівської Єпархії у 1931 р

№	Місцевість	Керівник захисту	Кількість сиріт		Повіти, закріплені за захистом
			хлопців	дівчат	
1	Бережани	сестри Службниці	—	20	Бережанський, Зборівський, Рогатинський
2	Болехів	сестри Службниці	2	8	Долинський
3	Брюховичі	сестри Студитки	6	4	Львівський
4	Вишнівчик	сестри Василянки	—	10	Підгасцький
5	Городок Ягайл.	сестри Службниці	—	7	Городецький
6	Долина	сестри Пресв.Родини	9	6	Долинський
7	Калуш	сестри Службниці	7	11	Калуський
8	Камін.Струмил.	сестри Службниці	—	11	Струмилово.-Кам'янецький, Радехівський
9	Львів	сестри Василянки	—	27	Бібрцький
10	Львів	отці Студити	27		Бібрцький
11	Підмихайлівці	сестри Василянки		9	Жидачівський
12	Сколе	сестри Йосафатки	18	9	Б.Скільський
13	Словіта	сестри Василянки		10	Золочівський, Брідський
14	Стрий	світські особи	15	5	Стрийський
15	Теребовля	світські особи	9	5	Теребовельський
16	Тернопіль	сестри Службниці	8	21	Тернопільський, Збарзький, Скалатський
17	Унів	отці Студити	35		монастир удержує сиріт власним коштом
18	Якторів	сестри Студитки	8	12	Перемишлянський
Разом			144	175	

ЦДАУ, ф. 408, оп. 1, спр. 321, а. 7.

Рада товариства на чолі з президентом займалася й такими питаннями, як щорічне прийняття сиріт до захистів, надання місячних стипендій студентам і учням середніх навчальних закладів, сплата державних

¹² Звіт з діяльності Ради Товариства „Захист ім.митрополита Андрея графа Шептицького для сиріт” у Львові за перше 20-ліття (1918–1938), Львів 1938, с. 28.

податків. Поряд з тим, рада вишукувала можливості й засоби для допомоги тим організаціям, напрямки роботи яких були ідентичні до діяльності товариства. Це були організації як освітньо-виховного (товариства „Українська захоронка”, „Руска Оселя Вакаційна”), так і харитативного („Марійські Дружини”), а також і культурно-мистецького спрямування (товариство „Прихильників мистецтва”). З стипендійних фондів товариства „Захист для сиріт...” користали учні вселюдних шкіл, гімназій, мистецької школи у Відні, школи візантійського мистецтва, студенти консерваторії, Львівського університету, Академії малярства, факультету стоматології у Варшаві, інституту педагогіки в Кракові, слухачі курсів суспільних наук у Львові. Загалом у 1937/1938 навчальному році стипендії товариства отримували 22 особи. Окрім цього, товариство надавало стипендії не тільки сиротам, а й талановитим дітям з незаможних родин¹³. У 1937/1938 навчальному році на повному забезпеченні товариства було 120 сиріт, а в 1938/1939 – 115. Детальний розподіл сиріт у навчально-виховних закладах різного рівня, які перебували на утриманні товариства „Захист для сиріт...” у 1938/1939 навчальному році, ілюструє табл. 2.

Таблиця 2. Розподіл сиріт у навчально-виховних закладах різного рівня, які перебували на утриманні товариства “Захист для сиріт...” у 1938/1939 навчальному році

№	Навчальний заклад	Кількість сиріт		Разом
		хлопців	дівчат	
1	вселюдна школа	17	11	28
2	гімназія	16	8	24
3	ліцей	—	4	4
4	технічна школа у Львові	1	—	1
5	торговельна школа “Просвіти”	1	1	2
6	однорічні торговельні курси	2	2	4
7	академія закорд. торгівлі	1	1	2
8	медицина	—	1	1
9	філософія	4	4	8
10	право	—	1	1
11	музичний інститут	1	—	1
12	держ. педагогіум в Кракові	—	1	1
13	„Studium Społeczne”	1	1	2
14	кравецька фахова школа сестер Василян	—	10	10
15	семінарія для виховательок дошкільних установ	—	14	14
16	ремісничо-промислова бурса	3	—	3
17	дошкілля сестер Студиток у Брюховичах			9
всього		56	59	115

Звіт з діяльності Ради Товариства „Захист ім.митрополита Андрея графа Шептицького для сиріт” у Львові за перше 20-ліття (1918–1938), Львів 1938, с. 28.

¹³ ЦДАУ, ф. 408, оп. 1, спр. 321, а. 15.

З-поміж усіх ділянок праці товариства потрібно відзначити особливо потрібну, як на нашу думку, працю в напрямі підготовки вихователів і підвищення кваліфікації педагогічного персоналу навчально-виховних закладів, утримуваних греко-католицькою церквою. Відкриттю таких установ завжди передувала попередня підготовка вихователів на спеціальних педагогічних курсах, де викладалася популярна в той час технологія виховання Ф. Фребеля і М. Монтесорі. Також майбутні вихователі знайомилися з досвідом практичної діяльності закладів інших згромаджень. Для поглиблення професійних знань духовних і світських осіб, які працювали у монастирських школах, захоронках і сиротинцях, з ініціативи митрополита Андрея в 1927 р. було проведено чотириденний педагогічний семінар. Теми рефератів, виголошених на семінарі, свідчать про широке коло актуальних освітніх, виховних і організаційних питань, що виносились на обговорення. Для прикладу наведемо кілька тем: „Виховні ідеї в наших монастирських школах”, „Завдання монастирських захоронок”, „Фізичний та психічний розвиток дитини та гігієна цього віку”, „Як учити в монастирських школах, щоби наука спричинилася до вироблення християнського світогляду молоді”, „Середники педагогічні, що застосовуються в католицьких виховних заведеннях”, „Справа організації наших монастирських шкіл в Галичині”.

В 1921 р. товариство взялося за облаштування вакаційного дому для дітей в Підлютім на території митрополичої власності та почало будову сиротинця в Жовкві. Дуже часто товариство відповідало на прохання вже наявних дитячих установ – сиротинців та захоронок й надавало матеріальну допомогу в їх щоденній діяльності, наприклад, сиротинцю сестер Василянок в Словіті. В 1923 р. митрополит подарував товариству в грудні 750 тис. корон на покриття заборгованості¹⁴.

Турбота про долю дітей-сиріт посіла центральне місце у діяльності А. Шептицького. Турбота про знедолених дітей здійснювалася не тільки завдяки коштам товариства, а й значною мірою через особисту меценатську допомогу митрополита. Свідченням цього, зокрема, виступають чисельні звернення чернецтва з проханням надати допомогу для будівництва притулків, захистів тощо. Серед багатьох прикладів є звернення сестер Йосафаток з с. Мокротина та з с. Стоянів з проханням матеріальної допомоги для будівництва сиротинця¹⁵. За матеріальною допомогою для такої ж цілі до митрополита А.Шептицького зверталися і сестри Студитки із с. Убіне і з с. Яхторів та багато інших.

¹⁴ Л. Гентош, *Благочинна діяльність митрополита Української греко-католицької церкви Андрея Шептицького (1901–1944) задля реформування українських інституцій суспільної опіки*, [w:] Збірник наукових праць „Гілея: науковий вісник” 2016, Випуск 106, с. 42.

¹⁵ ЦДІАУ, ф. 408, оп. 1, спр. 258, а. 3.

Загалом, фінансовий стан товариства на початку 1920-х був складним через зниження цін на деревину та інфляцію. В 1930-ті роки товариство, не зважаючи на економічну кризу і зниження прибутків з маєностей, розгорнуло різні форми діяльності та почало фінансувати нові проекти. Майже щороку надавало підтримку комітетові українських півосель при товаристві „Українська захоронка”, для організації літнього дозвілля дітей дошкільного віку. Кошти в розмірі по 500 золотих отримувала особисто голова комітету і керівницка організації „Української захоронки” Софія Ракова¹⁶. Також питаннями літнього відпочинку дітей з малозабезпечених сімей займалося „Товариство вакаційних осель”, котрим керувала О. Бачинська. Ця організація отримувала також кошти від митрополита Шептицького на організацію перебування у відпочинкових комплексах у с. Милованні Товмацького повіту та в с. Кошеві Коломийського повіту. Від 180 до 200 дітей отримували можливість відпочити влітку при допомозі „Товариство вакаційних осель”. Цікаво, що до акції митрополита часто долучалися різні українські кооперативні підприємства як от Маслосоюз, „Золотий колос”. Товариство „Захист для сиріт...” практикував одноразову допомогу різним українським організаціям, що займалися дітьми або ж освітою, як наприклад різним закладам „Рідної Школи”¹⁷.

Досвід створення і діяльності товариства „Захист для сиріт імені Митрополита Андрея графа Шептицького” є прикладом вияву громадянської зрілості, національної свідомості, високої моральності й жертвності українського народу. Турбота про майбутнє свого народу знайшла вияв у піклуванні над найбільш соціально вразливою групою – дітьми-сиротами. Діяльність щодо їх опіки і виховання набула системного характеру, в її основі були закладені прогресивні тогочасні педагогічні надбання. Працівники опікунських установ здобували спеціальну професійну підготовку, що в поєднанні з моральними цінностями й милосердям ставали запорукою успішної виховної діяльності. Наставництво й систематична самовіддана жертвність митрополита на користь потребуючих є яскравим прикладом для наслідування прийдешніми поколіннями.

¹⁶ ЦДАУ, ф. 358, оп. 1, спр. 341, а. 59-61.

¹⁷ Л. Гентош, *Благочинна діяльність митрополита Української греко-католицької церкви Андрея Шептицького (1901–1944) задля реформування українських інституцій суспільної опіки*, [w:] Збірник наукових праць „Гілея: науковий вісник” 2016, Випуск 106, с. 42.

Література

- Гентош Л., *Благочинна діяльність митрополита Української греко-католицької церкви Андрея Шептицького (1901–1944) задля реформування українських інституцій суспільної опіки*, [w:] Збірник наукових праць „Гілея: науковий вісник” 2016, Випуск 106, с. 40–43.
- Звіт з діяльності Ради Товариства „Захист ім. Митрополита Андрея графа Шептицького для сиріт” у Львові за перше 20-ліття (1918–1938), Львів 1938, 48 с.
- Лициняк В., *В справі сиріт*, „Львівські Архиепархіальні Відомості” 1931, № 4, с. 1–5.
- Лициняк В., *Сирітський захист*, “Діло” 1915, ч. 126, с. 2.
- Царський в'язень. 1914–1918*, [w:] Спогади, Львів 1918, с. 121. 226 с.
- Центральний державний історичний архів України, м. Львів (ЦДІАУ), ф. 572, оп.1, спр. 13 (Статут товариства „Захист імені Митрополита Андрея графа Шептицького для сиріт” 1917–1918), 28 а.
- ЦДІАУ, ф. 358, оп. 1, спр. 341 (Листи кореспондентів з прізвищами на „Сал-Сая” до Шептицького А.), а. 59–61.
- ЦДІАУ, ф. 408, оп. 1, спр. 258 (Листи монахинь Йосифіток монастиря в Мокротині і Стоянові Шептицькому А. про надання допомоги на будівництво притулку для сиріт), а. 3.
- ЦДІАУ, ф. 408, оп. 1, спр. 321 (Протоколи засідань ради товариства „Захист ім. митрополита Шептицького Андрея для сиріт” у Львові), а. 7.
- Цьорох С., *Погляд на історію та виховну діяльність монахинь Василянок*, Рим 1964, 256 с.

Spółeczno-pedagogiczna i charytatywna działalność Towarzystwa „Ochrona dla sierot imienia Metropolity Andrzeja hrabiego Szeptyckiego” (Galicja, 1918–1939)

Streszczenie

Trudne lata powojenne na początku XX wieku spowodowały znaczne pogorszenie społeczno-ekonomicznej sytuacji ukraińskiej ludności w Galicji. Jednym z największych problemów było pojawienie się po wojnie znacznej liczby sierot, które potrzebowały pomocy materialnej, opieki społeczno-pedagogicznej oraz terapii psychologicznej. W celu rozwiązania powyższych problemów ukraińskie greckokatolickie duchowieństwo zainicjowało powstanie specjalnego Towarzystwa „Ochrona dla sierot im. Metropolity Andrzeja hrabiego Szeptyckiego”. Źródło finansowania towarzystwa stanowiły dobrowolne ofiary mieszkańców, mecenat metropolity, a także wiele komercyjnych projektów, w jakich brał udział i którym zapewniał finansowe zabezpieczenie. Szeroko rozpowszechniona działalność towarzystwa opierała się przede wszystkim na opiece i wsparciu biologicznych i społecznych sierot oraz na oświatowo-wychowawczej i dobroczynnej aktywności. Towarzystwo udzielało finansowego wsparcia sierotom, dokładało starań w celu zapewnienia

uzdolnionym dzieciom możliwości edukacji na poziomie średnim i wyższym, za sprawą opłaty edukacji i przyznawania stypendiów, a także zagwarantowania im bezpłatnych miejsc w bursach, instytutach i seminariach, poszukiwało możliwości i sposobów wspierania organizacji, których zakres działalności pokrywał się z celami realizowanymi przez towarzystwo. Były to m.in. organizacje oświatowo-wychowawcze („Ukrayinska zakhoronka” („Ukraińska ochronka”), „Ruska Oselia Vakacyina” („Ruska Osada Wakacyjna”) oraz charytatywne („Maryiski Druzhyny” (Maryjne Drużyny”) i kulturalno-artystyczne (Towarzystwo „Prykhylnykyv mystectva” (Towarzystwo „Miłośników sztuki”). Towarzystwo dbało o socjalne zabezpieczenie młodzieży w pierwszym etapie jej dorosłego i samodzielnego życia. Z funduszy tej organizacji młodzi ludzie kupowali specjalistyczny sprzęt pozwalający im na otwieranie własnych warsztatów rzemieślniczych, a także otrzymywali posagi stanowiące materialną podstawę dla zakładanych przez nich rodzin. Działalność towarzystwa stała się załączkiem systemowej, wieloaspektowej i efektywnej pracy społeczno-pedagogicznej na rzecz ukraińskich dzieci, młodzieży i całej ukraińskiej społeczności.

Słowa kluczowe: Towarzystwo „Ochrona dla sierot im. Metropolity Andrzeja hrabiego Szeptyckiego”, sieroty, opieka, dobroczynność, mecenat.

Social-Pedagogical and Charitable Activity of the Society ‘Protection of the Orphans Named after Metropolitan Andrei Count Sheptytsky (Galicia, 1918–1939)

Summary

The hard times after the wars at the beginning of the 20th century caused the increasing of crisis social-economical state of the Ukrainian society in Galicia. One of the most painful problems was the appearance of large numbers of orphans, which needed the pecuniary aid, social-pedagogical care and psychological rehabilitation. In order to solve all the mentioned tasks, Ukrainian Greek-Catholic clergy initiated and founded a special society ‘Protection of the orphans named after Metropolitan Andrei count Sheptytskyi’. Its financial base was the offerings of people, the patronage activity of the Metropolitan and a raw of commercial projects where he took part and supported financially. The activity of the society included a lot of spheres and found its expression in the guardianship and support of biological and social orphans; educational and charitable activity. It gave the support to the orphan-houses; made efforts in order to give the capable children possibility to gain a secondary and a high education, by paying for their study and giving grants as well as providing orphans with living in high schools, colleges, seminaries; looked for the possibilities and means to help those organisations which directions of activity coincided with the activity of the society. There were educational organisations, such as ‘Ukrainian zahoronka’, ‘Ruska Oselia Vakaciina’; charitable organisations, such as ‘Sodality of Our Lady’; as well as organisations of cultural-artistic directions, such as ‘Society of Art’s adherents’. The society provided the social accompaniment of the youth on the first stages of their independent grown-up life. At the cost of the society young people were buying special equipment for the opening of trade studios and also they were receiving the dowry which became a material background for the new-born families. The activity of the society was a bright example of a systematic, multidimensional, effective social-pedagogical work in favour of the Ukrainian children and youth and the whole Ukrainian society in general.

Keywords: society ‘Protection of the orphans named after Metropolitan Andrei count Sheptytskyi’, orphans, care, charity, patronage.